

Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Bilim "Bilanço 1923-1998"

TÜBA, Tübitak Matbaası, Ankara
I. Kitap 1. Cilt, Ocak 2002, 467 s.
ISBN: 975-8593-07-2
I. Kitap 2. Cilt, Mart 2000, 413 s.
ISBN: 975-88593-08-0
II Kitap 1. Cilt, Mart 2000, 267 s.
ISBN: 975-93984-0-0
II Kitap 2 Cilt, Mart 2000, 255 s.
ISBN: 975-93984-5-1

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), 8-9 Ekim 1999'daki toplantılarda sunulan, Cumhuriyetimizin 75. yılında bilimin ülkemizdeki gelişimini ele alan bildirileri 4 ciltte toplamış. Bu 1402 sayfadan, tıp ve veteriner hekimlik konularını gözden geçirdim: Hematoloji; Orhan Ulutin, Farmakoloji; Alaeddin Akçasu, Kardiyoloji; Altan Onat, Pediatri; Olcay Neyzi, Türkiye'de Sağlık Düzeyi; Necati Dedeoğlu, Türkiye'de Sağlık, Nereden Nereye; Yıldız Tümerdem, Türkiye'de Sağlık Politikaları; Recep Akdur, Veteriner Hekimliğin Bilimsel Bilançosu; Feruh Dinçer.

Bu yazıda sadece son dört yazıya değineceğim: Sn. Yıldız Tümerdem, öğretici derlemesinde sağlık kuruluşlarımızın gelişimini bugünle bağını kurarak incelemiştir.

Sn. Ferruh Dinçer, Cumhuriyetin kuruluş dönemi zorluklarının – çoğumuz için karanlıkta kalmış - bir yönüne ışık tutuyor: "1918'de başta sığır vebası olmak üzere, tüm hayvan hastalıkları yurdu sarmıştı. (...) Garp Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) 17 Aralık 1921'de İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine çektiği şifreli telgrafta "orduyu saran bu hastalığın sonuçlarını tahmine insan gücünün yetmediğini" bildiriyordu. (...) İnsanlara da geçen ruam ile antraks, asker ve sivil kesimin tüm hayvanlarına yayılmıştı. Üretilen aşı ve serumlar yetersizdi. Ulusal bağımsızlığımızı, Anadolu'yu paylaşmak isteyen işgal kuvvetleri kadar, salgın hayvan hastalıkları da tehdit ediyordu."

TÜBA, ülkemiz biliminin gelişimi için fevkalade önemli bir kuruluş. Bu çatı altında söylenenleri can kulağı ile dinliyoruz. Ne var ki, işte tam da bu nedenle "özensiz, anakronik" yorumlar bizi üzüyor: Sn. Recep Akdur ve Sn. Necati Dedeoğlu'nun yazılarından söz etmek istiyorum. Sayfamızın boyutları içinde birbir eleştiri yapmak mümkün değil. Bu nedenle söz konusu yazılara yön veren görüşün sakıncalarına değinmekle yetineceğim:

- 1) Sağlık politikaları, yönetimlerin –zaman ve zeminden münezzeh- serbest iradeleriyle belirledikleri bir "tercih" olarak ele alınmıştır.
- 2) Sağlık hizmetlerinin genel hükümet politikası açısından anlamı, ülkeye katkısı ve maliyeti değerlendirilmemiştir.
- 3) Bu teorik öncüllerin zafiyeti nedeniyle sağlık politikamızın iki önemli aşaması a) Atatürk-Refik Saydam Dönemi, b) Sosyalizasyon Dönemi layığıyla ele alınamamıştır.

Claude Bernard "Bildığımızı sanmamız öğrenmemizi engeller" demişti. Kurtuluş ve kuruluş döneminin sağlık hizmetleri hakkında bir tümevarıma gitmeden önce dönemin koşullarını çok iyi incelemek gerekir. Sadece bir fikir vermek için Kurtuluş Savaşına katılan askerlerin –o tarihte nüfusun da- yarısının sıtmalı, nüfusun % 20'sinin trahomlu, % 4'ünün frengili olduğunu, her birkaç aileden birinde verem görüldüğünü, 10 yılı aşkın savaşın, üretici çağdaki erkek nüfusu kırdığını hatırlayalım. Savaştan hemen sonra 1924 sıtma salgını kitaplarda "şehirlerin sokakları boşalmış, köylerde ekini kaldıracak insan kalmamıştı" ifadesiyle yer alır. O dönemde toplum sağlığı bir varoluş ya da yokoluş meselesi halini almıştı. İşte bunun için dünyadaki ilk sağlık bakanlıklarından biri kurulmuş, böylesine cansiperane bir mücadele verilmişti. Refik Saydam döneminin kökeninde maddi koşulların zorlamasını ortaya koymak elde edilen başarıyı azaltmaz; tarihin hangi dönemi maddi koşullar tarafından belirlenmemiştir ki? Ülkemizi savunurken idealist olmalı, ama tarihi maddi unsurlarla açıklamalıyız.

Bu yazılarda Sosyalizasyon Döneminin nesnel değerlendirmesinin yapılması ve günümüzle ilgili sonuçlara varılması da mümkün olamamıştır (Yazarlar, DSÖ'nün 1948 tarihli sağlık tanımını 1984'te değiştirdiğinden ve bu değişikliğe yol açan nedenlerden de habersiz gözüküyor).

Günümüzde kişinin işi görev tanımı ile değerlendirilir. Ocak hekiminin görev tanımını veren 154 sayılı yönerge, 1958 tarihli "hükümet tabipleri" talimatnamesini tekrarlar. 12 sayfa tutan bu tanım 252 kalemde meydana gelir. Herhalde, geçen 40 yıl zarfında bu görev tanımının akılcı hale getirilmesi gerekirdi. Tabii "herşey mükemmeldi, şu özel hekimliği özendirilen aile hekimliği gelene kadar (!)" anlayışında değilseniz. Şunu unutmayalım: Aile hekimliği bir sağlık finansman sistemi değil, birinci basamak sağlık hizmetleri uzmanlığıdır. Aile hekimliği uzmanlık eğitimine karşı çıkmanın 8 yıllık zorunlu temel eğitime karşı çıkmaktan zerrece farkı yoktur.